

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXVI, св. 1

ISSN 0350-185X

UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXVI, No. 1

Editorial Board:

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Predrag Piper, Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović,
Dr Sreto Tanasić, Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov,
Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE

2020

ISSN 0350–185X

UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXVI, св. 1

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појковић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Предраг Пийер, др Слободан Реметић, др Јелица Сијојановић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Викџор Фридман*

Главни уредник
Рајна Драгићевић

БЕОГРАД
2020

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

СР - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

808

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ филолог= South Slavic
Philologist / главни уредник Рајна Драгићевић. - Књ. 1,
св. 1/2 (1913) ; књ. 2, св. 1/2 (1921)-књ. 11 (1931) ; књ. 12
(1933)-књ. 17 (1938/1939) ; књ. 18, св. 1/4 (1949/1950)-
. - Београд : Српска академија наука и уметности :
Институт за српски језик САНУ, 1913; 1921-1931; 1933-
1938/39; 1949/50- (Београд : Чигоја штампа). - 24 cm

Полугодишње. - Друго издање на другом медијуму:
Јужнословенски филолог (Online) = ISSN 2406-0763
ISSN 0350-185X = Јужнословенски филолог

Секретар Уређивачког одбора
др Владан Јовановић

Рецензенти:

др Јасна Влајић-Поповић, др Даринка Гортан-Премк, др Јасмина Грковић-Мејдор,
др Рајна Драгићевић, др Душка Кликовац, др Милош Ковачевић, др Александар Лома,
др Софија Милорадовић, др Слободан Павловић, др Катарина Расулић,
др Слободан Реметић, др Божо Торић

Израду и штампање финансирало је
Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 23. 6. 2020. г.

Издају:

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Коректура
Дивна Продановић

Припрема за штампу
Давор Палчић (*palcic@eunet.rs*)

Штампа
Чигоја штампа,
Студентски трг 13, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01
од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Студије и расправе

Маргарита И. Чернышева: Итоги 45-летнего издания <i>Словаря русского языка XI–XVII вв.</i>	9
Маргарита И. Чернышова: Резултати четрдесетпетогодишњег издавања <i>Речника руског језика од XI до XVII века</i>	39
Margarita I. Chernysheva: <i>Dictionary of the Russian Language XI–XVII Centuries:</i> Results of the Forty-Five-Year Edition	40
Марта Ж. Бјелетић: К вопросу о происхождении праслав. <i>*kovylъ / *kovylъ ‘Stipa pennata’</i>	41
Марта Ж. Бјелетић: Прилог проучавању порекла псл. <i>*kovylъ / *kovylъ</i> <i>‘Stipa pennata’</i>	54
Marta Ž. Bjeletić: A Contribution to the Study of the PSI <i>*kovylъ / *kovylъ</i> <i>‘Stipa pennata’</i>	55
Александр М. Милановић: Изведенице са суфиксом <i>-ānka</i> као огледало културног развоја	57
Александр М. Миланович: Производные слова со суффиксом <i>-ānka</i> как зеркало культурного развития	75
Aleksandar M. Milanović: Derivatives with the <i>-ānka</i> Suffix as a Mirror of Cultural Development	76
Татјана Г. Трајковић, Милица М. Михајловић: Говор Врања кроз призму диглосивности	77
Татјана Г. Трајкович, Милица М. Михайлович: Говор города Вранье через призму диглосии	103
Tatjana G. Trajković, Milica M. Mihajlović: Vranje Speech through the Prism of Diglossia	104
Рајна М. Драгићевић: О неологизмима у српском језику из угла балансирања корпуса за израду вишетомног речника савременог српског језика Матице српске	107
Рајна М. Драгичевич: О неологизмах в сербском языке с точки зрения подготовки корпуса для многотомного словаря современного сербского языка Матицы сербской	120
Rajna M. Dragičević: On the Neologisms in Serbian from the Viewpoint of Corpus Preparation for the Compilation of the Matica Srpska Multivolume Dictionary of Contemporary Serbian	121
Ксенија Д. Богетић: Вредносна димензија метафора у дискурсу: о могућностима споја теорије појмовних метафора и теорије вредновања	123

- Ксения Д. Богетич: Оценочное измерение метафоры в дискурсе:
о возможностях объединения концептуальной теории метафоры
и теории оценки 141
- Ksenija D. Bogetic: The Evaluative Dimension of Metaphor in Discourse:
on the Possibilities of Bringing Together Conceptual Metaphor Theory
and Appraisal Theory 142

Некролог

- Први старословениста Института за српски језик САНУ:
Димитрије Е. Стефановић (Будимпешта, 20. август
1936 – 15. новембар 2019) (В и к т о р Д. С а в и ћ) 143

Хроника

- Научни скуп *Историјска лексикографија српског језика*. Српска
академија наука и уметности – Магица српска. Нови Сад,
6–7. децембар 2019 (Слободан Ј. Павловић) 149

Прикази и критика

- Марјан Марковић, Зузана Тополињска. *Македонски ~ њолски:
семантичка деривација на одбрани њрасловенски корени*.
Скопје: Македонска академија на науките и уметностите,
2019, 177 стр. (Н е н а д Б. И в а н о в и ћ) 159

- Зоран Симић. *Синтакса њадежа у говору романијског њлајња:
метафоризација њросњора*. Библиотека Јужнословенског
филолога, Нова серија, књ. 25, Рајна Драгићевић (ур.).
Београд: Институт за српски језик САНУ, 2018, 373 стр.
(С р е т о З. Т а н а с и ћ) 166

- Језик као зањис кулњуре у ењнолошкој и лингвистичкој анализи
на релацији Србија – Македонија / Јазикњ како зањис на
кулњурања во ењнолошкања и лингвистичка анализа на
релација Србија – Македонија*. Том 1. Предраг Пипер и Марјан
Марковић (ур.). Београд – Скопје: Српска академија наука
и уметности, Одељење језика и књижевности – Македонска
академија на науките и уметностите, Истражувачки центар
за ареална лингвистика „Божидар Видоески“, 2018, 204 стр.
+ фотографије и карти
(С н е ж а н а П е т р о в а - Ц а м б а з о в а) 174

- Татјана Трајковић. *Говор Прешева*. *Српски дијалекњолошки
зборник LXIII* (2016): стр. 277–578.
(Б р а н к и ц а Ђ. М а р к о в и ћ) 179

Дејан Милорадов, Ивана Ћелић, Катарина Сунајко, Растко Ајтић, Имре Кризманић. <i>Баїраxолошко-херїеїолошки речник срїскога језика. Имена водоземаца и гмизаваца</i> . Нови Сад: Матица српска, 2019, 184 стр. (Р а ј н а М. Д р а г и ћ е в и ћ) . 185	
<i>Deutsche Beiträge zum 16. Internationalen Slavistenkongress</i> , Belgrad 2018. Herausgegeben von Sebastian Kempgen, Monika Wingender und Ludger Udolph (= Die Welt der Slaven. Sammelbände. Sborniki 63). Wiesbaden: Harrassowitz, 2018, 539 pp. (М и о д р а г М. В у к ч е в и ћ) 191	
Јелка Матијашевић. <i>Дериваїолошко-лексиколошка исїраживања руског и срїског језика</i> . Зборник радова. Вера Васић и Марија Стефановић (ур.). Нови Сад: Филозофски факултет, 2019, 718 стр. (Ј а с м и н а Н. Д р а ж и ћ) 206	
Миливој Алановић. <i>О доїунама и доїуњавању у срїском језику</i> . Нови Сад: Филозофски факултет, 2019, 268 стр. (М а р и н а М. Н и к о л и ћ) 223	

Библиографија

Библиографија за 2018. годину расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су објављена у Србији, Црној Гори и Републици Српској (А н а В. Г о л у б о в и ћ) . . . 227	
--	--

Регистри

Регистар кључних речи LXXVI књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1 357	
Регистар имена LXXVI књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1 359	
Напомена 397	

ISSN 0350-185X, – Књ. 76, св. 1 (2020), стр. 123–142

UDK: 811.163.41'371

811.163.41'42:070

COBISS.SR-ID 17262601

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2001123B>

Примљен: 11. децембра 2019.

Прихваћен: 29. јануара 2020.

Оригинални научни рад

КСЕНИЈА Д. БОГЕТИЋ*

ZRC Slovenske Akademije Znanosti in Umetnosti, Ljubljana

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

ВРЕДНОСНА ДИМЕНЗИЈА МЕТАФОРА У ДИСКУРСУ: О МОГУЋНОСТИМА СПОЈА ТЕОРИЈЕ ПОЈМОВНИХ МЕТАФОРА И ТЕОРИЈЕ ВРЕДНОВАЊА

Механизми метафоричког вредновања до данас нису детаљније описани ни у проучавањима језика вредновања ни у проучавањима метафоре, иако је било покушаја да се трајније сместе на дневни ред лингвистичке науке. Зачетници теорије појмовне метафоре истицали су да метафора структурира расуђивање тако што утиче не само на разумевање појмова већ и на способност критиковања, вредновања и изражавања става (LAKOFF, Johnson 1999: 2), што се спорадично помиње у приступима језичком вредновању, али без теоријског и практичног укрштања у постојећим анализама метафоре у дискурсу. У овом раду разматра се природа метафоричког вредновања на примеру метафоричких представа језика у новинском дискурсу. Анализа дискурса о језику узима се као полазиште за разматрање метафоричког вредновања, за емпиријско испитивање његове заступљености у дискурсу, те доприноса изградњи значења, као и за расправу о теоријско-методолошким импликацијама. Налази указују на значај метафоре у евалуацијском подсистему градуације, исказан у стапању метафоричких и хиперболичких значења. У ширем смислу, истиче се да спој анализе појмовних метафора и анализе у оквиру теорије вредновања пружа богат теоријски апарат за друштвено-когнитивну анализу дискурса.

Кључне речи: појмовне метафоре, теорија вредновања, градуација, хипербола, јавни дискурс.

* ksenija.bogetic@gmail.com

1. Увод

Изучавање метафоре, као „когнитивног инструмента *par excellence*“ (Кликовац 2006: 34), донело је прекретницу у развоју когнитивне лингвистике, те је до данас, готово 40 година од зачетка, остало најистакнутија когнитивно-лингвистичка тема. Од заснивања теорије појмовне метафоре (ЛакOFF, Johnson 1980), низ истраживања показао је да метафора представља један од централних принципа људске појмовне и језичке организације, без којег је мишљење и говорење готово незамисливо. Когнитивна изучавања метафоре одавно су изашла из свог почетног англистичког оквира, а у нашој средини све су снажније укорееена (в. и Поповић 2017) у погледу језичко-појмовних описа, али и теоријских надоградњи (нпр. Кликовац 2006, 2018; Расулић 2004, 2008; Весић Павловић 2015; Броћић 2018). Током претходне две деценије изучавања метафоре уопште обојила је разноликост приступа, теорија и интердисциплинарних спојева којима се когнитивне основе метафора повезују са различитим аспектима дискурса и друштвене интеракције. Један правац анализе у којем метафора има потенцијално велики значај тиче се аргументације, истицања става, као и вредновања (уп. Charteris-Black 2013), али он остаје ограничен због до данас изненађујућег одсуства разумевања везе метафоричких представа и вреднујуће функције језика.

Лејкоф и Џонсон су истицали да метафора структурира расуђивање тако што утиче не само на разумевање појмова већ и на способност вредновања, критиковања и разматрања начина на које треба реаговати или решавати проблеме (ЛакOFF, Johnson 1999: 2). Ипак, иако су приступи вредносним значењима језичких елемената у скорије време заузели значајно место у лингвистичким и дискурским приступима, нарочито од зачетка теорије процене Мартина и Вајта (Martin, White 2005), они су се ретко укрштали са теоријом појмовних метафора. Наговештаје о значају метафоричких представа за вреднујуће представе, које налазимо од аксиолошке семантике (Krzyszowski 1993; Puzynina 1992) до социокогнитивних теорија (Van Dijk 1998), помињу и сами зачетници теорије процене, али их до данас никада дубље не развијају.

У овом раду анализа метафоричких представа језика у српском новинском дискурсу узима се као полазиште за разматрање природе метафоричког вредновања, те емпиријско испитивање његове заступљености у дискурсу, доприноса конструисању значења, и теоријско-методолошких импликација и за теорију појмовних метафора и за теорију процене. Пре свега, налази указују на значај метафоре у евалуацијском подсистему градуације, исказан у стапању метафоричких и хиперболичких значења. Истиче се да спој анализе појмовних метафора и анализе у оквиру теорије процене пружа богат теоријски апарат за

друштвено-когнитивну анализу дискурса, који завређује даљу разраду у будућим истраживањима.

2. ВРЕДНОВАЊЕ И ТЕОРИЈА ПРОЦЕНЕ

За појам вредновања у језику лингвистичка наука до данас познаје низ појмова, од којих су неки синонимни, а неки покривају његове до-некле различите аспекте: конотација (енг. *connotation*, нпр. LYONS 1977), афект (енг. *affect*, нпр. BESNIER 1990), став (енг. *attitude*, нпр. HALLIDAY 1994), становиште/позиција (енг. *stance*, нпр. CONRAD, Viber 2000). Многи од њих носе додатна значења, нпр. став се тиче не само говорниковог односа према ономе о чему се говори него и односа према примаоцу поруке и према комуникативном догађају. У најопштијем смислу, значајном и за ово истраживање, вредновање или евалуација се може разумети у смислу сваког исказивања процене о нечему као добром или лошем (према ВУВЕЕ, Fleichman 1995; HUNSTON, Thompson 2000), при чему нас у складу са предметом истраживања (представе језика) интересује оно што Ханстон и Томпсон описују као мишљење о ентитетима, које се разликује од мишљења о пропозицијама.

Најразвијенији приступ овој појави је лингвистичка теорија процене (*Appraisal Theory*, MARTIN, White 2005), који се до данас са различитим степеном детаљности примењује у низу области и дисциплина. По основној дефиницији аутора, дати приступ мапира вредносна значења на дискурсно-семантичком нивоу тако што анализира осећања, мишљења и оцене изражене путем језика. У овом теоријском оквиру некада се даље говори о три подсистема за анализу позитивно и негативно вреднујућег језика; то су став (*attitude*), који се тиче осећања и мишљења о појмовима, укљученост (*engagement*), која се тиче извора датих осећања и мишљења, и градуација (*graduation*), односно степеновање, која се тиче механизма којима се значења појачавају и ослабљују, наглашавају или ублажавају.

Вредновање путем фигуративних језичких представа нужно подразумева делом различите механизме (в. BURGERS и др. 2016). Мартин и Вајт помињу метафоричко вредновање на више места у својој теорији, мада искључиво успутно. Конкретно, метафоричко вредновање функционише тако што вредносну процену садржану у изворном домену преноси на циљни домен (на пример, ако кажемо да је нека особа *пошћуни цар*, или да је *као куга*). Путем метафоре пошилалац поруке не само што износи одређени суд већ изазива суд код примаоца поруке, са потенцијално другачијим ефектом (MARTIN, White 2005: 65).

Шире посматрано, такође, механизми метафоричког вредновања до данас нису детаљније описивани ни у проучавањима језика вредновања ни у проучавањима метафоре, иако је било покушаја да се трајније сме-

сте на дневни ред лингвистичке науке. Томаш Крешовски (KRZESZOWSKI 1993, 1997) тако је предлагао да се у когнитивнолингвистичка изучавања концептуализације уведе додатни аксиолошки параметар „ПЛУС-МИНУС“, како га је он назвао, а који је по њему у основи динамике метафоричких процеса (нпр. *цар+*, *куга-*). Крешовски је тврдио да је вредновање централни аспект категоризације и један од главних когнитивних процеса уопште, будући да је човек „пре свега вреднујуће биће“, које вредновање укључује „у сва своја делања, мишљења, ставове, емоције, интеракције са светом и другим људима“ (KRZESZOWSKI 1997: 9). Аксиолошка семантика (KRZESZOWSKI 1993; PUZYNNINA 1992), у којој је метафора имала битно место, уклапала се у тадашње емотивистичке приступе значењу, потакнуте психолошким експериментима у којима је показано како људи реченице тумаче кроз емоционалне ставове, а не пропозиције. Ипак, како каже Роман Калиш (KALISZ 2001: 172), она је остала „пољска специјалност“ која није имала јачи одјек у когнитивној лингвистици, иако је несумњиво утицала на теоријске оквири језичког вредновања као што је теорија процене. Занимљиво је да је, у области критичке анализе дискурса, Теун Ван Дијк (VAN DIJK 1998) у једном тренутку позивао на систематичније изучавање вредновања у дискурсу и когницији, инспирисан неким принципима пољске аксиолошке школе, али овај правац истраживања никад није добио замаха у дискурсноаналитичким приступима.

У наставку рада ћемо размотрити значај и форму метафоричког вредновања, односно аксиолошког параметра, у дискурсу, ослањајући се на теорију процене. С једне стране, у вези са самим корпусом, метафоричко вредновање нас такође интересује и као важан аспект метафоричких представа о језику, који пружа увид у начине на које је српски језик метафорички приказан у савременом новинском дискурсу. Анализа тако почиње од дискурсног прегледа, где претпоставка да вредносна димензија може бити кључна за разумевање метафоричких представа везаних за језик у корпусу отвара неколико питања:

– Пре свега, са коликом учесталошћу метафорички изрази из корпуса заиста носе вредносна значења?

– У ком облику се реализује интеракција фигуративног, метафоричког значења и вредносног значења, те који су њени ефекти у овом типу дискурса?

– На крају, шта су потенцијалне импликације датих налаза за друге типове дискурса и будућа истраживања?

Пре него што размотримо дата питања, потребно је кратко описати корпус и метод анализе (више у Богетић 2018, 2019; Богетић и др. 2019).

3. КОРПУС И МЕТОД

Грађу за ову анализу чини корпус новинских текстова на тему језика (67.218 речи), сачињен за потребе шире анализе метафоричких представа у новинском дискурсу (БОГЕТИЋ 2018); ова анализа делом се надовезује на налазе о метафоричком вредновању у датом истраживању, те их даље развија. Текстови су наменски прикупљени из пет српских дневних новина (*Полићика, Блиц, Прес, Новостии, 24 сајта*), а објављени су у периоду између лета 2011. и лета 2015. године. Новине су одабране по читаности и дневној продукцији, и обухватају спектар од озбиљније до популарне „таблоидне“ штампе, различитих политичких оријентација.

Идентификација метафоричких израза прати данас главну установљену процедуру MIPVU (*Metaphor Identification Procedure Vrije Universitet*, STEEN и др. 2011), уз одређено прилагођавање примени на српски као морфолошки богат језик (БОГЕТИЋ и др. 2019). Процедура се заснива на супротстављености основног и контекстуалног значења, и обухвата следеће кораке (према STEEN и др. 2011):

1. Одредити јединицу анализе.
2. Одредити значење дате јединице у контексту.
3. Одредити да ли дата јединица има основније савремено значење од значења које има у контексту. Основна значења су обично (а) конкретнија (оно што означавају је лакше замислити, видети, чути, опипати), (б) повезана са телесним активностима, (в) прецизнија и (г) историјски старија.
4. Утврдити да ли се основно значење разликује од контекстуалног значења, те да ли се контекстуално значење може разумети путем поређења са основним.

Уколико је одговор потврдан, обележити језичку јединицу као метафоричну.

4. АНАЛИЗА

4.1. Метафора, вредновање и дискурсно значење

Анализа показује да утврђени метафорички изрази представљају реализације три опште појмовне метафоре: ЈЕЗИК ЈЕ БИЋЕ (пример 1, 2), ЈЕЗИК ЈЕ ПРЕДМЕТ (3, 4) и ЈЕЗИК ЈЕ (ОГРАНИЧЕНИ) ПРОСТОР (5, 6). Као надређене свим осталим представама циљног појма, ове три метафоре говоре о начинима концептуализације језика, иако се морају разумети као одређене дискурским контекстом новинских текстова. При томе, док је трећа нешто мање очекивана, прве две се лако могу повезати са ранијим налазима о концептуализацији језика уопште (REDDY 1979; КЛИКОВАЦ 2004). Налази тако потврђују да су метафоре БИЋА и ПРЕД-

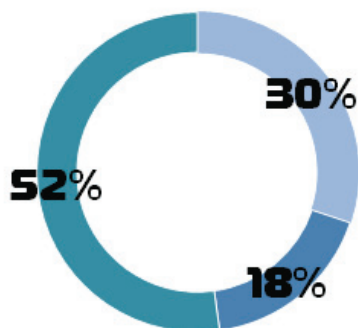
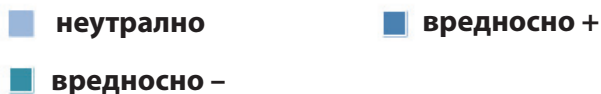
МЕТА посебно продуктивне у мишљењу и језику уопште, те да су нам неопходне да бисмо уопште говорили о апстрактним појавама (LAKOFF, Johnson 1980: 26). Међу датим реализацијама су и директне метафоре (где су изворни и циљни појам експлицитно дати у језику, STEEN 2011; примери 1, 4, 6) и индиректне метафоре (пример 2, 3, 5, 7), које су далеко бројније (преко 95% примера).

- (1) Језик је **створ**, **млад** и **матор** истовремено (*Новосџи*, 13. 8. 2011).
- (2) Српски језик би због све раширенијих грешака ускоро могао да **доживи – инфаркт** (*Блиц*, 29. 11. 2013).
- (3) Језик је наше основно **оруђе** комуникације (*Прес*, 11. 9. 2013).
- (4) Докле год [српски језик] **умножавамо, прочишћавамо и украшавамо**, дотле живи народ (*Блиц*, 4. 7. 2015).
- (5) Српски језик је врста националног **поседа** који треба **обрађивати, ограђивати и бранити** (*Новосџи*, 7. 4. 2013).
- (6) Где су **границе** српског језика? (*Полиџика*, 17. 4. 2015).

Поред разноврсности и креативности метафоричких представа, из примера се примећује још једна њихова одлика: често изражена вредносна димензија, у представама самог циљног појма, његове промене или стања у коме се налази. Како бисмо одговорили на питање о квантитативној заступљености вредновања, принцип анализе параметра ПЛУС-МИНУС у свом основном облику може се применити на базу утврђених метафоричких израза. Све метафоричке јединице у бази кодирани су према вредносном значењу: јединице у којима метафора служи за изношење позитивног виђења аспеката језика означили смо као позитивно, одн. *вредносно+* (нпр. *језик је снажан*), оне у којима се износи негативна процена – као негативно, одн. *вредносно-* (нпр. *медији убијају српски језик*), док су јединице које не носе вредносно одређење, као и све оне из којих је нејасно да ли подразумевају вредновање, обележене ознаком *неуиџрално* (нпр. *језички џросџор*). Критеријум при кодирању је да ли лексичке реализације изворних домена носе вредносно одређење (попут *снажан*) које се онда преноси на циљни појам, али је анализа показала да је нужно узети у обзир и непосредни реченични контекст у којем изворнодоменска представа може бити намерно аргументацијски преобликована.

Налази потврђују значај евалуативне димензије у метафоричким представама језика, где око три четвртине установљених примера укључује неки облик вредновања, док мање од трећине метафоричких израза из базе не носи вредносно значење. За почетак, као кратку даљу илустрацију можемо навести реализације два домена на нижем

Графикон 1: Вредносно значење метафоричких израза

нивоу општости од поменутих БИЋЕ, ПРЕДМЕТ, ПРОСТОР: домен ГРАЂЕВИНЕ и домен МЕХАНИЗМА (више о значају ових изворних домена у концептуализацији језика в. Богетић 2018). Анализа показује да учестале скупине метафоричких представа, попут ГРАЂЕВИНЕ (7, 8) и МЕХАНИЗМА (9, 10), носе и учестало вредносно значење, које у поменутиим доменима долази до близу 90%:

- (7) Српски језик је **темељ** и огледало наше културе (*Новостии*, 18. 12. 2013).
- (8) Народ може да изгуби земљу, да другу земљу задобије, и да опстане. Опстане у језику, својој највећој **тврђави** (*Политика*, 8. 12. 2012).
- (9) Обухватна борба против **кварења** језика је сложена и превазилази домете новинског чланка (*Политика*, 4. 9. 2015).
- (10) А нико, никада и нигде није успео ни да „очисти“ свој задрљани ни да „поправи“ свој **покварени** језик (*Прес*, 8. 7. 2012).

Међу представама из домена ГРАЂЕВИНЕ истичу се оне у којима се језику придаје велика моћ, у позитивним приказима језика као чврстог здања, тврђаве, или пак темеља друштва и нације. Представе из домена МЕХАНИЗМА приписују језику одлике сложености, осетљивости, али пре свега могућег *квара*, *кварења*, или *поправљања*, за које се одговорност приписује његовим корисницима.

Из квантитативне анализе, међутим, приметно је пре свега да у корпусу свеукупно јасно превлађује негативно вредновање: 52% јединица у бази изражавају изричито негативно вредносну процену (ако посматрамо само скуп израза који носе вредносно значење, проценат је још израженији: око три четвртине су кодирани као негативни). Потврда чињенице да већи део утврђених метафоричких израза носи вредносно, и то најчешће негативно значење, пружа увид у метафоричке представе у корпусу у новом светлу – и у погледу функција метафора и у погледу начина на које се језик тематизује у посматраном дискурсу. Овде наводимо неколико примера који илуструју тенденцију негативног метафоричког вредновања, укључујући метафоричке изразе из разнородних изворних домена, међу којима доминирају учестале представе насиља, болести и уништавања:

- (11) Масовни медији постају моћно средство **накажења** и **злоупотребе** српскога језика (*Блиц*, 16. 11. 2015).
- (12) **Инфекцију** СМС језиком није избегао ни српски. Од „есемесиша“ **болује** и српски језик (*Новостџи*, 10. 1. 2012).
- (13) Матерњи језик највише **загађују** јавне личности (*Политџика*, 4. 9. 2015).
- (14) Језик је **напуштен** и **запуштен** и зато је језичка култура пала на ниске гране (*Прес*, 10. 12. 2013).
- (15) Српски језик последњих година нашао се „у дауну“, често „стилује“ туђе речи, па онда „забагује и лагује“. И што је најгоре за наш **напаћени** језик, нема ко да га „хилује“. Кад би имао свој „селфи“, изгледао би као најгори „фрик“ (*Блиц*, 29. 1. 2014).

Негативне метафоричке представе су појмовно веома разноврсне, а на језик и језичке појмове пресликавају разне одлике бића, предмета и простора, у статичким и динамичким, прелазним и непрелазним облицима. Развијени негативни описи неретко садрже појмовне противречности, као у примеру где се језик истовремено приказује као особа (која је *напаћена*, *у дауну* и *стилује* речи) и као предмет, односно механизам/компјутерски систем (који *забагује* и *лагује*). Пун значај овакве метафоричке процене потиче из импликација метафоре, као последица знања које имамо о „негативности“ описаних појава. На пример, ако језик видимо као особу која болује, или која има инфекцију, знамо да болесна особа мора да се лечи, донекле је беспомоћна, можда ју је неко други заразио, а могла би и да умре – потребно је да се нешто предузме да би она оздравила.

Међутим, поред наглашених негативних представа, у корпусу су присутни и разноврсни метафорички изрази у којима се на српски језик пресликавају изразито позитивна значења. Овакви примери граде приметан контраст у односу на претходно описане представе (уп. примере о језику као тврђави или темељу):

- (16) Српски је показао чудесну **виталност**, па не би требало да га униште ни нови видови комуникације (*Прес*, 22. 2. 2012).
- (17) У страним језицима има много више пасивних глаголских облика, него у **једром** и **животворном** српском (*Политика*, 8. 12. 2012).

Овакве метафоричке представе наглашавају снагу језика, његово добро стање и карактеристичне аспекте као позитивне. Заједничко са негативним вредносним представама им је да су оне такође често приметно хиперболичне, о чему ће бити речи у наредном одељку, што доприноси готово свечаном тону у коме се језик слави због своје вредности. Импликације оваквих представа су потпуно другачије од оних у претходно наведеним примерима: ако некога или нешто карактерише лепота, богатство, успешност, плодност, виталност, онда у томе треба да уживамо, да га таквим одржавамо, и никако да га мењамо.

Из анализе метафоричких представа о језику као великим делом вредносних, дакле, произилази контраст између оквира, као ширих појмовно-дискурсних структура представљања неког појма (SCHÖN 1993; BURGERS и др. 2016). С једне стране, метафорички изрази граде негативне представе и наглашавају угроженост српског језика, а с друге стране граде позитивне представе којима се наглашава снага језика. Из перспективе оквира, негативна и позитивна процена значе да се у корпусу паралелно бирају неподударни аспекти стварности који се истичу при преношењу поруке, те да се промовише потпуно различита „дефиниција проблема, узрочно-последична интерпретација, морално вредновање и предлог за реаговање“ (према ENTMAN 1993: 52). Намеће се питање да ли се једноставно ради о различитим, неповезаним проценама различитих аутора новинских текстова, или се контраст може објаснити неким дискурсним обрасцима значења на нивоу корпуса.

Метафоричко вредновање у корпусу дубље ћемо разумети ако га повежемо са аспектима циљног појма о којима је реч. Наиме, код метафоричких израза којима се говори о ЈЕЗИЧКОЈ ПРОМЕНИ вредновање је првенствено негативно у оба језичка корпуса (око 70% у корпусу, са мање од 10% израза са позитивним значењем). С друге стране, када се говори о ЈЕЗИКУ УОПШТЕ, односно језичким појмовима по себи, метафорички описи су најчешће неутрални, или пак подразумевају позитивну

процену (близу 30%). У представама других тематских аспеката циљног појма доминирају неутралне представе, које укључују многе устаљене метафоричке изразе. Дистинкције везане за аспекте циљног појма тако играју улогу и у динамици метафоричког вредновања у корпусу. Укратко, дакле, резултати упућују на извештај појмовни несклад и неподударње оквира у посматраним новинским дискурсима. Када се метафоричким изразима описује језик по себи, представе су или неутралне или, у незанемарљивом броју случајева, изразито позитивне. Када метафора служи за приказивање језичке промене, о променама се говори махом као негативним, те се на појам језика пресликавају негативна својства (нпр. кварење, сиромашење). Ова привидна супротстављеност оквира може се, међутим, повезати у једну кохерентну целину: заједничка тенденција у посматраним новинама је да се језик директно метафорички представља у позитивном светлу, као по себи велики, моћан, или пак као вредан и потребан, а да се таквим представама супротстављају представе угрожености пред променама, на пример:

- (18) Ако се овај тренд настави, језик као један од **основа** идентитета нације биће заувек **изгубљен** (*Новосићи*, 6. 5. 2012).

Ипак, и поред описаних појмовних контраста, основни налаз у анализи метафоричког вредновања у новинским текстовима јесте често негативно светло у којем се српски језик, конкретније језичка промена, представља читаоцима. Анализа показује да је метафора у посматраним новинским текстовима појмовно и реторичко средство којим се истиче угроженост националног језика. На основу метафоричких пресликавања и вредносне димензије која велики део њих повезује, досадашњи налази могу се сумирати општом метафором ЈЕЗИК ЈЕ УГРОЖЕНИ ЕНТИТЕТ – метафоричком, и вредносно наглашеном представом која обликује српски новински дискурс о српском језику.

4.2. МЕТАФОРА, СТАВ И ГРАДУАЦИЈА

Анализа даље показује да у систему вредновања метафорички описи имају специфичну улогу, уносећи битне прагматичке и експресивне разлике у односу на вредновање путем нефигуративног описи. Пре свега, примери показују да метафора у овом систему функционише примарно као градуацијско средство, тако што има моћ да нагласи и појача став и процену која се износи. У посматраним новинским текстовима употреба метафоре омогућава да се на упечатљив начин дискурсно истакну проблеми у вези са језиком, у чему су најефектније представе које су најнеконвенционалније (попут језика који је у *дауну* и изгледа

као *најгори фриг*). Док би исту дискурсну функцију могли да носе и конвенционалнији метафорички изрази из истих домена (нпр. језик који је *ружан*), налази упућују на тенденцију да вредносно употребљени метафорички изрази испољавају висок ниво неконвенционалности и креативности. Ефекат таквих живописних представа, које читаоци осећају као метафоричке, различит је и од ефекта конвенционалних метафора и од ефекта неметафоричког вредновања:

(19) У таквом **уништавању** и **сакаћењу** језика од њега остаје **трупло** коме спаса нема (*24 саџа*, 11. 8. 2013).

Учестали домен насиља, на пример, посебно је погодан извор за концизно метафоричко вредновање, какво се запажа у великом броју са-мих наслова чланака, попут:

(20) Телевизија **убија** језик (*Прес*, 16. 6. 2012).

(21) Сами **убијамо** свој језик.

Градуацијска снага оваквих наслова потиче из експресивности израза из домена насиља, који преносе другачији вредносни и емотивни ефекат од нефигуративних описа, попут лоших утицаја или нежељених промена (такви нефигуративни описи су, заправо, у самим текстовима далеко ређи при изношењу процене, и у насловима чланака и у самом тексту). Појава напада и насиља над језиком често се представља као увелико распрострањена, као одлика данашњег времена, коју није потребно даље дефинисати или објашњавати.

У теорији процене (неметафоричка) градуација је често описивана кроз своје двојако својство да, с једне стране, служи прилагођавању снаге исказа, а с друге стране, прецизирању или појашњавању става (МАСКЕН-НОРАК, Isaak 2014). Из посматраних примера, међутим, примећује се да градуација у метафоричкој форми не служи толико за било какво прецизирање или појашњавање, већ више за појачавање, намерно карикирање, којим се порука наглашава заправо на уштрб конкретности и прецизности. Мало који читалац ће, на пример, разумети да је језик на којем свакодневно комуницирамо угрожен у мери да је *убијен* или да од њега остаје само *трупло*, нити такве представе доприносе разумевању конкретног проблема са језиком; с друге стране, дата метафоричка градуација омогућава директно разумевање (снаге) ауторског става, чак и у веома сажетим и уопштеним исказима. Иако су примери ограничени на једну конкретну тематику, може се претпоставити да су таква појмовна и дискурсна значења карактеристика метафоричког

вредновања у јавном/медијском дискурсу уопште, те да завређују више пажње у будућим истраживањима.

Ипак, метафоричка градуација у анализираном корпусу укључује како кратке, снажне представе (попут *телевизија убија језик*), тако и супротну форму – појачавање на нивоу текста или сегмената текста, кроз „ланце метафора“ (KOLLER 2003) који се надовезују једни на друге и доприносе реторичкој снази једни других. Метафоричко појачавање функционише у такозваним „метафоричким причама“, како их назива Ричи (RITCHIE 2016), где су представе из једног изворног домена реализоване кроз низ метафоричких израза или сродних домена на нивоу текста. Опет, градуацијски фокус је и овде везан за прилагођавање снаге исказа, за указивање на величину проблема, кроз сликовите, афективне, готово поетски креативне слике:

(22) **Опсада** српског језика траје већ вековима, а последњих деценија је толико узела маха да ће српске речи ускоро постати **мањина** у рођеном језику. **Најезда** страних речи је опаснија од најезде скакаваца или окупационих сила. Окупатор дође и прође, а речи које смо, потакнути традиционалним српским гостопримством, **примили на конак** наивно се водећи пословицом „Сваког госта за три дана доста“, врло брзо пусте корење на нашем тлу, убаце се у свакодневни говор и не мрдају одатле. Истина, српски језик је најлепше **окружење** за сваку **реч-избеглицу**, нема боље језичке климе нигде на свету, тако да није никакво чудо што стране речи, кад једном **уђу** у наш језик, више немају намеру да се **врате кући**. Српски језик је **кућа** нашег бића, **кућа** у коју су се **бесправно уселили туђинци** којима се више ни број не зна, није далеко дан када ћемо постати подстанари у сопственом прохладном **дому** (*Прес*, 5. 6. 2014).

(23) **Затрпан** туђицама, неправилним енглеским, **угушен** фразама, сленгом, српски језик **посуштаје, скапава, дави се, мучи...** Можемо ли га **сачувати** или смо га „пустили низ воду“, **препустили** стихији? **Чувамо** га на специфичан начин – не **чувајући** га претерано – каже Владо Ђукановић, лингвиста. Највећа **претња** српском језику јесу људи који српским језиком говоре. [...] Нико ни нама ни нашем језику не може **наудити** колико ми сами (*Новоси*, 27. 3. 2014).

На крају, примери нам пружају још два важна увида везана за метафоричку евалуацију у посматраном медијском дискурсу, паралелно са њеном градуацијском компонентом, какве смо већ додирнули поменувши намерно појачавање.

Прво, у примерима видимо да се метафора у служби вредновања, при исказивању става и градуацијским појачавањем, скоро увек преплиће са још једним обликом фигуративног језика – хиперболом. У овоме лежи можда најбитнији налаз о природи интеракције фигуртивног, метафоричког значења и вредносног значења, те о њиховим потенцијалним дискурсним ефектима у медијским текстовима. Наиме, ако хиперболу разумемо као „израз који је екстремнији него што је то оправдано када се узме у обзир појам на који се односи“ (BURGERS и др. 2016: 163), примећујемо да су евалуативни метафорички изрази већином хиперболични: лако можемо рећи да су представе попут језика у стању масакрираности, унакажености, убијања или опсаде екстремније него што је оправдано када се говори о појму језика. Преплитање вреднујућих и хиперболичних представа које смо приметили у анализи говори у прилог „појачивачкој“ улози метафоре у изношењу судова (MARTIN, White 2005: 65). Метафора и хипербола често имају функцију узајамног наглашавања и ублажавања – евалуативне метафоричке представе које би нам се чиниле прејаким и неприхватљивим у исто време су истакнуте, али и ублажене када видимо да су хиперболичне; хиперболичне представе се, исто тако, могу чинити неодговарајућим, али су прихватљивије када су изнете метафорички (нпр. опис језика као бића које *скайава*, *дави се* и *плута низ воду*, наспрам буквалне тврдње да је српски језик угрожен језик који може потпуно да престане да постоји). У јавном дискурсу пре свега, метафоричко-хиперболички вредносни судови су снажни јер комбинују различите појмовне процесе – хипербола укључује промену јачине или квантитета на једној истој скали, а метафора укључује промену у доменима. Такав комбиновани фигуративни оквир (уп. BURGERS и др. 2016) онда је теже довести у питање и конкретно оголити као нетачан, јер укључује две реторичке и појмовне операције.

По неким скоријим дефиницијама, хипербола представља „не-скривено претеривање“ којим се изражава управо вредносна процена; Карстон и Виринг (CARSTON, Wearing 2015: 84) тако претпостављају да је основна функција метафоре да изрази мисли или искуства која се теже могу буквално приказати у језику, док је фундаментална функција хиперболе изражавање (позитивног или негативног) вредновања. Из перспективе метафоричког вредновања, ипак, никако не можемо рећи да су све вредносне метафоричке представе у корпусу у исто време хиперболичке (нарочито оне навелико устаљене са вредносним зачењем, нпр. *ружан језик*). Закључци о вредносној компоненти као главној тачки разликовања метафоре и хиперболе (CARSTON, Wearing 2015), тако, не налазе потврду у нашој анализи.

Друго, у хиперболичним и метафоричким вредносним представама ретко се може говорити само о устаљеним начинима концептуализације,

као „несвесним“ и нехотичним метафорама. Из примера се може назрети да је вредносна употреба метафора, нарочито када се прожима са хиперболом, у посматраном дискурсу великим делом мотивисана одређеним реторичким циљевима. Таква мотивација и хотимична (уп. STEEN 2011) природа употребе метафоре најјасније долази до изражаја у повезивању метафоричких израза у дискурсу (попут *ојсаде*, *избеглица*, *враћања кући*, у развијенијим метафоричким причама, као и у призивању постојећих метафора, које се прихватају или одбацују). Из примера се назире метафоричка повезаност и на нивоу дискурса, где се многи метафорички изрази понављају и истичу спрам постојећих виђења, у различитим деловима једног текста, па и кроз различите текстове. Ради илустрације наводимо још један сегмент текста који илуструје активно и хотимично преиспитивање вреднујућих и хиперболичних метафоричких представа:

(24) Наслов: Значи, брате, СРБски је у **бедаку**. (наслов)

[...] Али главни проблем није у **продору** страних речи [у српски језик]. Лингвиста Иван Клајн је мишљења да решење за **поплаву** туђица није у пуризму, него у домаћој култури која је довољно јака да и сама ствара нове појмове, а не да све пасивно прима из иностранства [...]. У сваком народу постоје људи забринути за свој народ и језик, људи који мисле да има превише страних речи и да се језик стално „**квари**“. А нико, никада и нигде није успео ни да „**очисти**“ свој **запрљани** ни да „**поправи**“ свој **покварени** језик. „Ја грешку видим у тој ’забринутости за свој језик’, а не у **запрљаности** и **покварености** језика. Нема **поплаве** страних речи у српском језику. Он је одавно **поплављен** страним речима (као и сваки бољи језик на овом свету)“ (Прес, 8. 7. 2012).

Представе о језику у бројним сродним примерима се циљано понављају, преобликују, проширују, одбацују, са циљем истицања тврдњи и виђења у контрасту према другим постојећим виђењима. Овакво понављање, преобликовање и негирање метафоричких представа о националном језику одлика је читавог корпуса, било да текстови садрже изјаве више особа или једног аутора. Примери потврђују да се метафоричко вредновање не пресликава механички из изворног на циљни домен, већ проистиче из разраде неке метафоричке представе или њеног значења у односу према другачијим представама. Анализа доминантних метафоричких представа, њихових вредносних значења, те хотимичних и хиперболичних (ре)конструисања на нивоу дискурса, тако, пружа потпуније разумевање начина на које се језик као циљни појам тематизује у посматраном дискурсу.

5. Закључци

Анализа метафоричких израза који се тичу језика у српском новинском дискурсу упућује на централно присуство вреднујуће димензије као аспекта метафоричких представа. Анализа метафора из перспективе теорије процене указује на присуство вредносних представа угрожености у целокупном корпусу независно од периода и типа публикације, у оквиру који је стабилан на нивоу дискурса. У овим представама, шире посматрано, продуктивност метафоре као средства вредновања долази пре свега из њених импликација (LAKOFF, Johnson 1980), односно подразумеваних значења која се преносе из изворног на циљни домен. На пример, метафоричке представе језика као бића, живог организма, могу да наглашавају да је језичка промена стална и неизбежна, али и да је језичко биће потребно заштитити; с друге стране, представе језика као, на пример, ломљивог ПРЕДМЕТА подразумевају да промена може бити штетна, а да је потребан виши степен контроле да би се избегле нежељене последице.

Анализа даље упућује на специфичну улогу метафоре у дискурсивним механизмима вредновања, те на специфичну интеракцију фигуративних и вредносних значења. Функција метафоре у исказивању става, као главног елемента теорије процене, значајна је пре свега у синергији са другим важним подсистемом вредновања, подсистемом градуације или степеновања. Градуација се метафоричким представама, даље, постиже пре свега у комплексном споју са хиперболичким значењем, било кроз концизне преувеличане слике или читаве „метафоричке приче“ на нивоу текста или сегмената текста. На крају, ефекат градуације није толико у конкретизовању става, колико у подвлачењу његове снаге, где хотимични (уп. STEEN 2011) избори креативних, упечатљивих, па и карикираних метафоричких израза имају важну улогу.

Шири закључак на који нас наводе ови налази, дакле, јесте да метафоричке оквири у јавном дискурсу карактерише вредносна димензија, која подразумева не само да метафора често иде руку под руку са хиперболом већ и да оне у комбинацији имају другачији комуникативни ефекат него што би било која од њих имала по себи. Метафоричко-хиперболички вредносни судови су ефектни будући да комбинују различите појмовне процесе, стварајући комбиновани фигуративни оквир (BURGERS и др. 2016) са снажним аргументацијским ефектом који укључује две реторичке и појмовне операције. Свеукупно, примена апарата теорије процене, у много већој детаљности него што тема овог рада дозвољава, заједно са метафоричко-хиперболичким елементима подсистема става и градуације, пружа богат теоријски апарат за друштвено-когнитивну анализу дискурса, нарочито када је реч о новинским и уопште медијским

дискурсима, који по правилу носе имплицитна или експлицитна евалуативна значења. Ако разумемо да сви медијски дискурси у својој основи укључују наметање тема, проблематизацију и истицање става (SCHÖN 1993), метафоре из јавне сфере морају се разумети као спој појмовних и вредносних аспеката, којим се одражавају, али и граде и преобликују ставови поводом друштвених појава. Ипак, даља потврда и теоријска разрада ових налаза може се добити тек из анализа разноврснијих типова јавног дискурса на разноврсније теме, који ће несумњиво донети нове углове посматрања.

Цитирана лијерајтура

- БОГЕТИЋ, Ксенија. *Метифоре о енглеском и српском језику у бриџанском одн. српском новинском дискурсу*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет, 2018.
- [BOGETIĆ, Ksenija. *Metafore o engleskom i srpskom jeziku u britanskom одн. srpskom novinskom diskursu*. Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet, 2018]
- БРОВИЋ, Андријана. *Концептуализација емоција самовредновања у енглеском и српском језику*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет, 2018.
- [BROVIĆ, Andrijana. *Konceptualizacija emocija samovrednovanja u engleskom i srpskom jeziku*. Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet, 2018]
- ВЕСИЋ ПАВЛОВИЋ, Тијана. *Метифоричка пресликавања сликовне шеме њућање у енглеском и српском језику*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет, 2015.
- [VEŠIĆ PAVLOVIĆ, Tijana. *Metaforička preslikavanja slikovne šeme putanje u engleskom i srpskom jeziku*. Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet, 2015]
- КЛИКОВАЦ, Душка. *Метифоре у мишљењу и језику*. Београд: Библиотека XX век, 2004.
- [KLIKOVAĆ, Duška. *Metafore u mišljenju i jeziku*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2004]
- КЛИКОВАЦ, Душка. *Семантика предлога: Студија из когнитивне лингвистике*. Београд: Филолошки факултет, 2006.
- [KLIKOVAĆ, Duška. *Semantika predloga: Studija iz kognitivne lingvistike*. Beograd: Filološki fakultet, 2006]
- КЛИКОВАЦ, Душка. „Појмовне метафоре и семантика предлога: о једном апстрактном значењу предлога у с локативом“. *Јужнословенски филолог* 56/1–2 (2018): стр. 521–528.
- [KLIKOVAĆ, Duška. „Pojmovne metafore i semantika predloga: o jednom apstraktnom značenju predloga u s lokativom“. *Južnoslovenski filolog* 56/1–2 (2018): str. 521–528]
- ПОПОВИЋ, Људмила. „Актуелна питања когнитивнолингвистичких проучавања српског језика“. *Јужнословенски филолог* 73/3–4 (2017): стр. 315–354.
- [POPOVIĆ, Ljudmila. „Aktuelna pitanja kognitivnolingvističkih proučavanja srpskog jezika“. *Južnoslovenski filolog* 73/3–4 (2017): str. 315–354]
- РАСУЛИЋ, Катарина. *Језик и просторно искуство: Концептуализација вертикалне димензије у енглеском и српскохрватском језику*. Београд: Филолошки факултет, 2004.
- [RASULIĆ, Katarina. *Jezik i prostorno iskustvo: Konceptualizacija vertikalne dimenzije u engleskom i srpskohrvatskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet, 2004]

*

- BESNIER, Niko. "Language and affect". *Annual Review of Anthropology* 19/1 (1990): pp. 419–451.
- BOGETIĆ, Ksenija. "Language is a beautiful creature, not an old fridge: Direct metaphors as corrective framing devices". *Metaphor and the Social World* 7/2 (2017): pp. 190–212.
- BOGETIĆ, Ksenija, Andrijana Bročić, Katarina Rasulić. "Linguistic metaphor identification in Serbian". In: Susan Nacey, Tina Krennmayr (eds.) *MIPVU in Multiple Languages*. Amsterdam: John Benjamins, 2019.
- BURGERS, Christian, Elie Konijn, Gerard Steen. "Figurative framing: Shaping public discourse through metaphor, hyperbole, and irony". *Communication Theory* 26/4 (2016): pp. 410–430.
- BYBEE, Joan, Suzanne Fleischman. *Modality in Grammar and Discourse*. Amsterdam: John Benjamins, 1995.
- CARSTON, Robyn, Catherine Wearing. "Hyperbolic language and its relation to metaphor and irony". *Journal of Pragmatics* 79 (2015): pp. 79–92.
- CHARTERIS-BLACK, Jonathan. *Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor*. London: Macmillan, 2013.
- CONRAD, Susan, Douglas Biber. "Adverbial marking of stance in speech and writing". In: Susan Hunston, Geoffrey Thompson (eds.). *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*. Oxford: Oxford University Press, 2000: pp. 56–73.
- ENTMAN, Robert. "Framing: Toward clarification of a fractured paradigm". *Journal of Communication* 43/4 (1993): pp. 51–58.
- HALLIDAY, Michael. "Spoken and written modes of meaning". *Media Texts: Authors and Readers*, 7 (1994): pp. 51–73.
- HUNSTON, Susan, Geoffrey Thompson (eds.). *Evaluation in Text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- KALISZ, Roman. *Językoznawstwo kognitywne w świetle językoznawstwa funkcjonalnego*. Gdansk: Uniwersytetu Gdanskiego, 2001.
- KOLLER, Veronika. "Metaphor clusters, metaphor chains: Analyzing the multifunctionality of metaphor in text". *Metaphorik.de* 5 (2003): pp. 115–134.
- KRZESZOWSKI, Tomasz. "The axiological parameter in preconceptual imago schemata". In: R. Geiger, B. Rudzka-Ostyn (eds.). *Conceptualisation and Mental Processing in Language* (1993): pp. 307–329.
- KRZESZOWSKI, Tomasz. *Angels and Devils in Hell: Elements of Axiology in Semantics*. Warsaw: Energeia, 1997.
- LAKOFF, George, Mark Johnson. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, 1980.
- LAKOFF, George, Mark Johnson. *Philosophy in the Flesh*. New York: Basic Books, 1999.
- LYONS, John. *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1977.
- MACKEN-HORARIK, Mary, Anne Isaac. Appraising appraisal. *Evaluation in context* 7 (2014): pp. 67–92.

- MARTIN, James, Peter White. *The Language of Evaluation: Appraisal in English*. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- PUZYRNINA, Jadwiga. *The Language of Values*. Warsaw: Wydawnictwo naukowe PWN, 1992.
- RASULIĆ, Katarina (2008). "On the conceptualization of the European Union across EU boundaries". In: Katarina Rasulić, Ivana Trbojević (eds.). *ELLSSAC Proceedings*. Beograd: Filološki fakultet, 2008: pp. 315–327.
- REDDY, Michael. "The conduit metaphor". *Metaphor and Thought* (1979): pp. 285–324.
- RITCHIE, David. "Metaphor and story-telling". *The Routledge Handbook of Metaphor and Language* (2016): pp. 337–351.
- SCHÖN, Donald. "Generative metaphor: A perspective on problem-setting in social policy". In: Andrew Ortony (ed.). *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993: pp. 137–163.
- STEEN, Gerard. "From three dimensions to five steps: The value of deliberate metaphor". *Metaphorik de 21* (2011): pp. 83–110.
- VAN DIJK, T. *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London: Sage, 1998.

Ксения Д. Богетич
Научно-исследовательский центр Словенской академии наук и искусств
Белградский университет
Филологический факультет
Кафедра английской филологии

ОЦЕНОЧНОЕ ИЗМЕРЕНИЕ МЕТАФОРЫ В ДИСКУРСЕ:
О ВОЗМОЖНОСТЯХ ОБЪЕДИНЕНИЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЙ ТЕОРИИ
МЕТАФОРЫ И ТЕОРИИ ОЦЕНКИ

Резюме

Механизмы метафорической оценки до настоящего времени мало изучались при изучении оценочного языка и изучении метафоры, несмотря на некоторые более ранние попытки поставить их более прочно в повестку дня лингвистической науки. Основатели концептуальной теории метафор утверждают, что метафорные структуры мыслили, влияя не только на наше понимание концепций, но и на нашу способность критиковать, оценивать и принимать позицию (LAKOFF, Johnson 1999: 2), что время от времени упоминается в подходах к лингвистической оценке, но без теоретического или практического взаимодействия с существующим анализом метафоры в дискурсе. Настоящая статья исследует природу метафорической оценки, опираясь на пример метафорического представления языка в газетном дискурсе. Анализ дискурса о языке используется для обсуждения метафорической оценки, для эмпирического изучения его значимости в дискурсе и его вклада в конструирование значения, а также для обсуждения более широких теоретических и методологических последствий. Полученные данные указывают на важность метафоры в оценочной подсистеме градации, наблюдаемой во взаимодействии метафорических и гиперболических значений. В более широком смысле утверждается, что объединение анализа концептуальной метафоры и анализа теории оценки предлагает богатый теоретический аппарат для социокогнитивного анализа дискурса.

Ключевые слова: концептуальная метафора, оценка, градация, гипербола, публичный дискурс.

Ksenija D. Bogetić
Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Ljubljana
University of Belgrade
Faculty of Philology
Department of English Philology

THE EVALUATIVE DIMENSION OF METAPHOR IN DISCOURSE:
ON THE POSSIBILITIES OF BRINGING TOGETHER CONCEPTUAL
METAPHOR THEORY AND APPRAISAL THEORY

S u m m a r y

The mechanisms of metaphorical evaluation have to date been little explored in the study of evaluative language and the study of metaphor, despite some earlier attempts to place them more firmly on the linguistic science agenda. The founders of Conceptual Metaphor Theory have argued that metaphor structures thought by influencing not only our understanding of concepts, but also our ability of criticising, evaluating and stance taking (LAKOFF, Johnson 1999: 2), which is sporadically mentioned in approaches to linguistic evaluation, but with no theoretical or practical interaction with existing analyses of metaphor in discourse. The present paper explores the nature of metaphorical evaluation, drawing on the example of metaphorical representations of language in newspaper discourse. The analysis of the discourse on language is used to discuss metaphorical evaluation, to empirically examine its prominence in the discourse, and its contribution to the construction of meaning, as well as to discuss the broader theoretical and methodological implications. The findings point to the importance of metaphor in the evaluative subsystem of graduation, seen in the interaction of metaphorical and hyperbolic meanings. More broadly, it is argued that bringing together conceptual metaphor analysis and Appraisal Theory analysis offers a rich theoretical apparatus for socio-cognitive discourse analysis.

Keywords: conceptual metaphor, evaluation, graduation, hyperbole, public discourse.